

Klinické psychodiagnostické metody

PSY262 Základy klinické psychologie a psychologie zdraví

Petra Strádalová

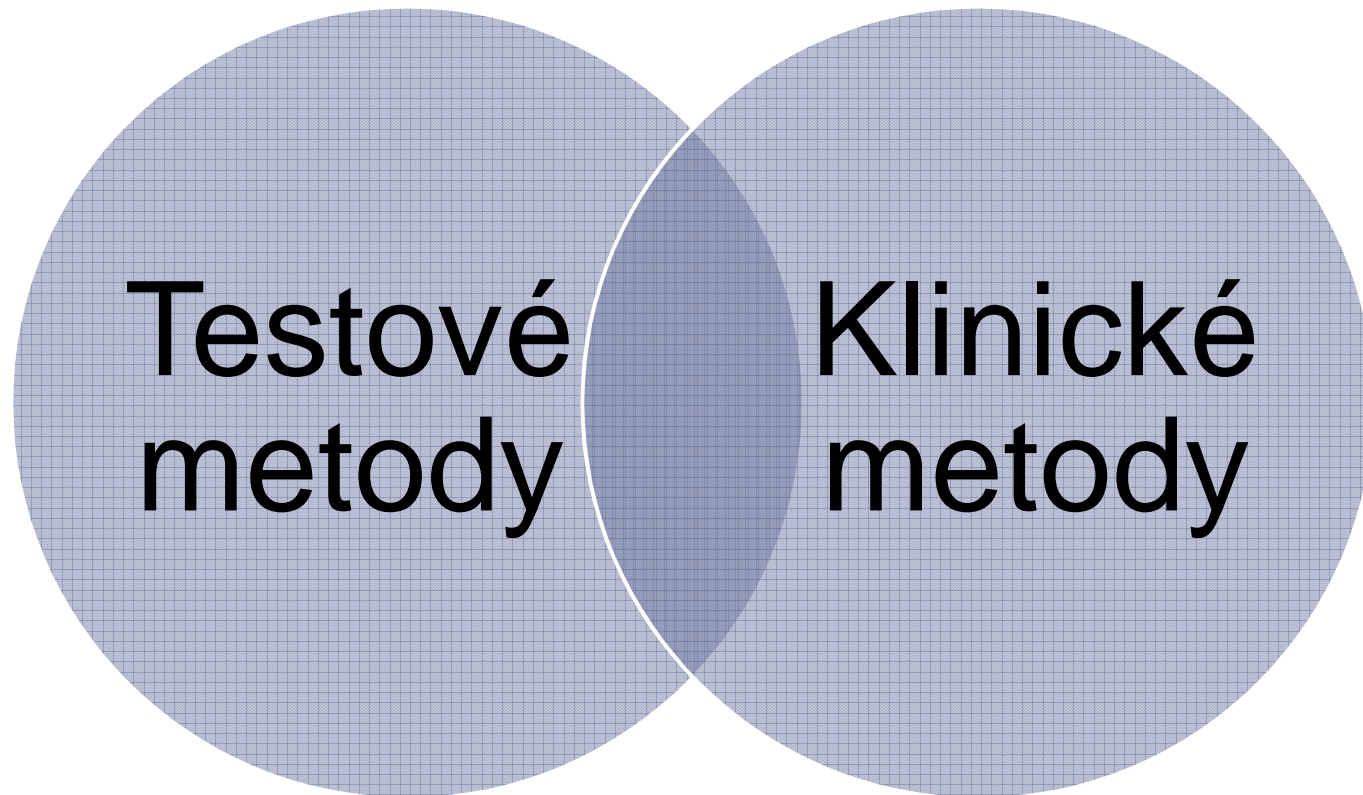
11. 4. 2019

Co je psychodiagnostika – o čem budeme mluvit?

- ▶ zjišťování a měření duševních vlastností a stavů či dalších charakteristik člověka
- ▶ různé důvody, cíle dle kontextu
- ▶ obecně psychdg. metody jako soustava podnětů, jimiž záměrně vyvoláváme chování nebo vymezujeme podmínky pro sledování chování
- ▶ toto chování přesně registrujeme (resp. měříme) a pak z něj usuzujeme na příslušné psych. vlastnosti

Klinické metody – obecné charakteristiky

- ▶ nejsou vázány pevně danými postupy, nestandardizovaný postup
- ▶ bez psychometrického základu x testový přístup (stejně podněty za stejných podmínek, stejné vyhodnocování)
- ▶ flexibilita užití
- ▶ ideální propojení obou psychodg. postupů

Klinické metody – typy

- ▶ Pozorování
- ▶ Rozhovor
- ▶ Anamnéza
- ▶ Analýza spontánních produktů

Pozorování

- ▶ obecná metoda, záměrné a plánovité vnímání
- ▶ cílem zachytit **vnější projevy** člověka: vzhled, motorika a tělesná aktivita, sociální chování, řeč, projevy emocí, vztah k objektům, vztah k sobě...
- ▶ pozorování jako samostatná metoda/během vyšetření (testy, rozhovor)
- ▶ pozorování volné, bezděčné X zaměřené (systematické, kontrolované, záznamový arch)
- ▶ plánovitost, systematicčnost, přesnost a objektivita

Pozorování +/-

- + poznání člověka v komplexnosti, bez větších příprav, bez pomůcek, přirozená metoda
- ! nebezpečí zkreslení, proměnné na straně pozorovatele vedoucí ke zkreslení
- ▶ zachycení pouze vnějších projevů (z nichž často usuzujeme na vnitřní procesy – např. nepozorujeme emoce, jen jejich vnější projevy, které interpretujeme)

Rozhovor

- ▶ základní nástroj x velice obtížný
- ▶ získání důležitých informací (názory, postoje, přání, vnitřní svět člověka)
- ▶ umožňuje získat základní představu, stanovit psychodg. hypotézu a další psychodg. postup
- ▶ kromě diagnostických dat i prostředek navázání vztahu, udržení motivace
- ▶ můžeme rozlišovat mnoho aspektů rozhovoru: strukturovanost, cíl rozhovoru (diagnostický, anamnestický, terapeutický atd...)

Rozhovor

- ▶ v diagnostickém kontextu řízený rozhovor – chceme se dostat k určitému cíli, informacím; tazatel vnáší strukturu
  - ▶ různá míra standardnosti
    - ▶ standardizovaný – částečně standardizovaný – volný rozhovor
- + možnost pochopení informací v kontextu, příležitost doptat se
- čas, proměnné na straně **tazatele, klienta i kontextu**

Komunikace jako proces sdělování zpráv

CO, JAK

KDO, PROČ

KDO

KDE

Osoba tazatele

- ▶ tazatel jako nástroj
  - ▶ na co se bude ptát?
  - ▶ jak se bude ptát? Jasně? Srozumitelně?
  - ▶ co z odpovědí zaznamená?
  - ▶ interpretuje odpovědi, rozvíjí rozhovor, reaguje na formální i obsahové aspekty odpovědí...

Osoba klienta

- ▶ možná zkreslení na straně klienta
  - ▶ odpověď není jednoduchý proces (porozumění – vybavení – zpracování – volba odpovědi)
  - ▶ otázku mylně interpretuje (význam slov pro každého jiný), stejná otázka může mít několik významů (*Jak se vám daří?*)
  - ▶ nepřesnost vzpomínky, obtížné si vybavit
  - ▶ neochota sdílet, tendence jevit se v lepším/horším světle apod...
  - ▶ osobnost, nálada, postoje

Fáze rozhovoru

Plánování

- Kdy, kde, účel rozhovoru

Otevření

- Naladění
- Vymezení kontextu rozhovoru

Jádro rozhovoru

- Mapování

Uzavření

- Shrnutí, ukončení, domluva co dále

Dovednosti potřebné pro rozhovor

- ▶ mít na paměti i formální aspekty rozhovoru (kolik máme času, co je cílem...)
- ▶ setting rozhovoru (místo, mlčenlivost, co se bude dít?, small talk...)
- ▶ **navázání vztahu, bezpečí pro klienta** – chceme, aby člověk sdílel důvěrné informace s cizím člověkem!
  - ▶ obecné zásady – pozornost, udržování kontaktu, respekt, akceptace, „naladění“ na pacienta – jazyk, neverbální projevy..., podporování, ujištění
  - ▶ **NE:** hodnocení, moralizování, vyvracení pocitů, dokončování vět za klienta, dávání nevyžádaných rad, strhávání pozornosti na sebe, ...

Dovednosti potřebné pro rozhovor

- ▶ autenticita, pozor na přehánění (hmm, kývání...)
- ▶ pečlivé naslouchání
- ▶ ponechání prostoru pro odpovědi (nebát se ticha)
- ▶ techniky aktivního naslouchání
  - ▶ povzbuzování
  - ▶ parafrázování (říkal jste, že...= vlastními slovy)
  - ▶ reflektování (připadá mi, že jste teď naštvaný...)
  - ▶ shrnutí
  - ▶ ocenění

Table 3.1. Summary of Nondirective Listening Responses and Their Usual Effects

Nondirective Listening Response	Description	Primary Intent/Effect
Attending behavior	Eye contact, leaning forward, head nods, facial expressions, etc.	Facilitates or inhibits spontaneous client talk.
Silence	Absence of verbal activity.	Places pressure on clients to talk. Allows "cooling off" time. Allows interviewer to consider next response.
Clarification	Attempted restating of a client's message, preceded or followed by a closed question (e.g., "Do I have that right?").	Clarifies unclear client statements and verifies the accuracy of what the interviewer heard.
Paraphrase	Reflection or rephrasing of the content of what the client said.	Assures clients you hear them accurately and allows them to hear what they said.
Sensory-based paraphrase	Paraphrase that uses the client's clearly expressed sensory modalities.	Enhances rapport and empathy.
Nondirective reflection of feeling	Restatement or rephrasing of clearly stated emotion.	Enhances clients' experience of empathy and encourages their further emotional expression.
Summarization	Brief review of several topics covered during a session.	Enhances recall of session content and ties together or integrates themes covered in a session.

► Sommers-Flanagan, J., Sommers-Flanagan, JR. (2003). *Clinical interviewing*, 3rd ed. New Jersey: Wiley.

Table 3.2. Summary of Directive Listening Responses and Their Usual Effects

Directive Listening Response	Description	Primary Intent/Effect
Interpretive reflection of feeling	Statement indicating what feelings the interviewer believes are underlying the client's thoughts or actions.	May enhance empathy and encourage emotional exploration and insight.
Interpretation	Statement indicating what meaning the interviewer believes a client's emotions, thoughts, or actions represent. Often includes references to past experiences.	Encourages reflection and self-observation of clients' emotions, thoughts, and actions. Promotes client insight.
Question	Query that directly elicits information from a client. There are many forms of questions.	Elicits information. Enhances interviewer control. May help clients talk or encourage them to reflect on something.
Feeling validation	Statement that supports, affirms, approves of, or validates feelings articulated by clients.	Enhances rapport. Temporarily reduces anxiety. May cause the interviewer to be viewed as an expert.
Confrontation	Statement that points out or identifies a client incongruity or discrepancy. Ranges from very gentle to very harsh.	Encourages clients to examine themselves and their patterns of thinking, feeling, and behaving. May result in personal change and development.

► Sommers-Flanagan, J., Sommers-Flanagan, JR. (2003). *Clinical interviewing*, 3rd ed. New Jersey: Wiley.

Rozhovor – kladení otázek

- ▶ obsahová (co chci zjistit?) a formální stránka otázek
- ▶ otevřené X uzavřené otázky
  - ▶ jak, kdy, kde, kdo....x ano/ne
  - ▶ *Cítíte se dobře x Jak se cítíte?*
- ▶ volba slov: jednoduchost, srozumitelnost, individuálně přizpůsobené
- ▶ ptát se na jednu věc, ne sugestivně
- ▶ ptát se, dokud neporozumím (neexpertní pozice)
- ▶ když se na něco ptáme, asi to má smysl (*Griceho princip kooperativnosti*)

Rozhovor – kladení otázek

- ▶ připravit klienta, že se budete ptát
- ▶ neklást jednu otázku za druhou, ale používat i jiné komunikační techniky
- ▶ ptát se relevantně k potížím daného člověka
- ▶ zajímat se o konkrétní příklady
- ▶ citlivá témata (timing, zároveň se jich nebát)

Co (ne)dělat v rozhovoru

- ▶ tazatel jako ten, kdo drží strukturu a zacílení rozhovoru
- ▶ nepodceňovat závěr rozhovoru (důležité informace, shrnutí)
- ▶ nedržet se hned první hypotézy, spíše pracovat s několika (! diagnóza ve dveřích)
- ▶ nespokojit se s „labely“ (mám deprese a úzkosti – co to je???)
- ▶ citlivost k individuální subjektivitě
- ▶ respekt k odlišnosti od tazatele

Anamnéza

- ▶ zjišťování údajů z minulosti jedince, které vedou k jeho poznání a pomáhají vysvětlit aktuální stav
- ▶ většinou zjišťována metodou řízeného rozhovoru

Rodinná anamnéza

Osobní anamnéza

Zdravotní (medicínská)
anamnéza

Psychologická anamnéza

Objektivní - heteroanamnéza

Subjektivní - autoanamnéza

Psychologická anamnéza

- ▶ vývoj osobnosti, zachycení okolností, které se podílely na jejím vývoji
- ▶ zaměření dle cíle, kontextu rozhovoru
- ▶ co můžeme sledovat:
  - ▶ Nukleární rodina
  - ▶ Emocionální a intelektuální vývoj
  - ▶ Vývoj sociálních vztahů
  - ▶ Eroticko-sexuální vývoj
  - ▶ Pracovní vývoj
  - ▶ Vývoj postojů k hodnotám
  - ▶ Vývoj patických jevů – abúzus atd.

Analýza spontánních produktů

- ▶ rozbor produktů minulé činnosti klienta, které nevznikly primárně k diagnostickým účelům
- ▶ široké spektrum – kresby, literární činnost, dopisy, deníky...
- ▶ obsahová a formální stránka analýzy
- ▶ kvalitativní zacházení se získanými informacemi

Literatura

- Obecně k tématu rozhovoru v psychologii
<https://www.youtube.com/watch?v=vohjjW5xA40>
- Baštecká, B. (2003). *Klinická psychologie v praxi*. Praha: Portál.
- Segal, D. L., Hersen M. (Eds) (2010). *Diagnostic interviewing*, 4th ed. New York: Springer.
- Sommers-Flanagan, J., Sommers-Flanagan, JR. (2003). *Clinical interviewing*, 3rd ed. New Jersey: Wiley.
- Tourangeau, R., Rips, L. J., Rasinski, K. (2000). *The psychology of survey response*. Oxford: OUP

Keep
Talking
I'm
Diagnosing
you

Seminář

<https://www.youtube.com/watch?v=7LD8iC4NqXM>

Úkol: Pozorování terapeutky

- Jaké komunikační techniky v rozhovoru používá?
- Jak navazuje terapeutka s klientkou vztah?
- Co byste udělali jinak? Co vám připadá užitečné? Co vám chybí?
- Na co byste se dále zeptali? – zkuste formulovat 3 otázky

